

Handlingens Sprog

Taler

Christopher Bruun

Dato

2 april 1864

Sted

Studentersamfundet i Christiania

- 1 Den skandinaviske Tanke er nu traadt lige over for Virkeligheden og stiller der sine Krav. Det Øjeblik er kommet, som der er talt og sunget om saa ofte: Danmark er i Fare og Nød. Vi mindes kanske alle, hvad der i slige Taler blev sagt, vi vilde gøre; men jeg tænker endda, det kunde være godt, om Studenterne
5 nu, da det er blevet Alvor, vilde klare sig, hvad de bør gøre.

- Der hersker en temmelig udbredt Følelse af, at hvis Danmark lider noget Tab og Studenterne staa rolige og se paa og blive ved at læse til Examen som før, da er det en Skam for Studenterne som Stand, aller mest paa Grund af deres tidligere
10 Optræden i denne Sag. Lige ned til de laveste Klasser af Folket skal man faa høre, at det var daarligt gjort af Studenterne. Og Mange mene det Samme, men sige det ikke, eller sige det Modsatte, fordi de vide med sig selv, at de selv i dette Tilfælde handle ligedan, og de glæde sig over, at Studenternes Holdning styrker dem i at handle som de gjøre, i at handle daarligt. Det kunde nu nok være værd
15 at tænke over, om det var godt, at Studenterne fik dette Ord paa sig for at være daarlige Folk; men jeg vilde dog heller, vi skulde undersøge, om slige Stemmer virkelig have Ret.

- Den norske Student har vedkendt sig den Tanke, at Nordens tre Folk, tidligere
20 eller senere i Historiens Løb, vil blive truede med Undergang, aandelig og materiel, af overmægtige Naboer, og at hvad de havde at gøre derimod var at slutte sig sammen til indbyrdes Styrkelse. Og denne Tanke om Nordens Enhed og Nordens Sammenslutning har grebet os med en Idees Magt. Vi have i glad Begeistring følt det som vor Pligt at arbejde for, at vort Fædreland skulde blive
25 gennemtrængt af dette Syn for sin historiske Stilling, for at ikke Historien skulde komme til at fælde den Dom over det, som den ved lignende Leilighed har fældt: at Norge gikk under ligesom de andre Nordens Folk, fordi det ikke havde Syn for, hvem der var dets naturlige Frænde og hos hvem det skulde søge sin Støtte.

Dette var vor Tanke. Nu, det norske Folk har baade talt og handlet ligeoverfor denne Tanke, - og det er vel overflødigt at tale om, hvorvidt det har vist sig gennemtrængt af den eller ei. Raden er kommen til Studenterne at aflægge sit
35 Vidnesbyrd. Thi Studenterne skulde være de, som, naar Folket i det hele ikke er baaret af den sande Aand, viste, at der dog gives dem, som havde Aanden: naar Folket røber, at det har en snæver Synskreds, som baade vidner ilde om dets aandelige Standpunkt, og som tidligere eller senere vil blive dets Undergang, saa skulde Studenterne eie det friere Blikk og en høisindet Tankegang, for at man
40 dog kunde haabe paa en bedre Fremtid for det norske Folk.

Dog det er ikke herpaa, jeg lægger den største Vægt. Det er ikke paa Erkendelse af vort Forhold til Danmark eller paa "danske Sympathier", det har skortet mest. Hører man paa de gængse Udtalelser, saa er der gerne ingen Mangel paa
45 Sympathier. Der er andre Tanker, som gøres gældende, og det er, at det vil koste os saa uhyre Meget, og at det kanske endda ikke vilde hjælpe. Man erkender i Grunden, at Norge burde hjælpe Danmark, kun at man vogter sig for skarpe klare Udtryk, som kunde være forbindende, og nøier sig med de ubestemte, løse Udtalelser, som man synes ere uskyldige. Man føler nok, hvad der var det
50 hæderligste, men man ser paa Skillingen, og man maaler Vanskelighederne, tænker paa Fiendens Styrke; man vil ikke, og man tør ikke.

Dette er den Aand, som er videst raadende i Landet, tror jeg, det er den, som hyppigst har mødt mig i alle Fald. Og at den har øvet sin Indflydelse paa vort
55 Folks Handlinger i denne Sag, det er vel utvivlsomt. Man har i 50 Fredsaar lært at glemme Muligheden af, at Faren kan komme over os, lært at skjønnere paa, hvor godt man har det i Freden, og at holde en Krigs Ofre for aldeles knusende, lært at sætte Pris paa at sidde paa sin Tue tryk i sin Tid og saa ikke bekymre sig for Folkets Fremtid. Hva skal man nu som ægte Student sige til en saadan Aand?
60

Dette, naar det kommer til Handling, ikke at se først og fremmest paa Folkets Ære og høiere fremtidige Velfærd, men derimod paa de øieblikkelige Ofre, som man selv skal bringe, det kalder jeg Kræmmeraand. Og det, naar Pligt og Ære
65 kalder til Kamp, da at se paa Overmagten, det kalder jeg Feighed.

Og jeg siger, at hvis denne Aand trænger igjennem, saa ville vi selv feigt og æreløst overgive os, naar engang den frygtelige Overmagt anfalder os. Jeg siger

70 ikke, at saa vil ske; jeg tror, at en saadan Begivenhed vil kunne vække de gode Kræfter i Folket; men kommer Norge til engang med al sin Kraft at kjæmpe til det Yderste mod Overmagten og gaa under med Ære, om det ikke kan sejre, saa vil det sandelig ikke være i Medfør at den Aand, som har vist sig i denne danske Sag.

75 Historien vil dømme, at der er sat en Flæk paa vort Folks Ære, i alle Fald ved dets Optræden hidtil i denne Sag. Lad være, at der ikke er noget at sige paa den Ting, at et Forsvarsforbund var lige ved at undertegnes, men at det hele gikk overstyr, da der pludselig blev Udsigt til Fare; lad være det. Jeg skjønner mig ikke
80 paa Regeringshandling, og det kommer mig ikke ved at dømme. Men den Aand, som ytrer sig rundt om os, den kan jeg dømme om, og den giver Ret til den Dom af Historien: at det norske Folk sveg i Nødens Stund den, det havde spillet Broderskab med i de gode Dage - thi har ikke Folket i vide Kredse sympathiseret med den skandinaviske Bevægelse - og at det gjorde det, fordi det
85 var for kortsynet til at følge sin sande Fordel og for fejgt til at tænke paa sin Ære.

Jeg siger ikke, at denne Aand er den eneste i Folket, det er langt fra; men den er der, og den er raadende i vide og indflydelsesrige Kredse, og den mødes næsten
90 ingensteds med den Afgjorthed og Kraft, som vilde sømme sig for Folk af Ære. Selv hos Mange af de Bedste løbe begge Aandsretninger ved Siden af hinanden i en usikker Blanding, som er lidet glædelig at se.

Mod denne onde Aand i Folket skulde nu Studenterne aflægge sit Vidnesbyrd.
95 Thi det skulde jo være Studenterne, som med Blikket opladt for Aandslivets Herlighed, skulde vidne mod Alt, der er lavt og feigt. Og gør de det ikke, er de selv smittede af den samme Aand, saa er deres Skyld saa meget des større, som de har mindre Fristelse til at falde hen i Pengeaand og til at lade sit Syn for, hvad der er Ret og Sandhed, forvilde af de materielle Vanskeligheder.

100 Jeg har talt om, at Studenterne skulle aflægge sit Vidnesbyrd om den gode Aand, og der er kanske Mange, som ville sige sig enige med mig i dette, ogsaa af dem, som jeg ikke skjønner om at være enig med. Thi "Vidnesbyrd" det er saadant et uskyldigt, fredeligt Udtryk; det kan man da altid gjøre, naar det hører med til at
105 være en god Student. Men jeg siger, at til Vidnesbyrd hører Handling, eller i alle Fald Redebonhed til Handling. Tænk Dem blot ind i Forholdet, mine Herrer! Begynd paa at tale varmt og klart om Historiens Krav til os i dette Øjeblik, om

110 Ære og Ret og Sandhed, forsøg at tale skarpt og kraftigt imod Lunkenheden og
Smaaligheden og Fejgheden rundt om os. Og tænk saa paa, om det sømmer sig
derefter at gaa hjem og sætte sig til at læse sine Lektier, eller hva man ellers har
fore, og kanske være glad ved, at man har holdt en smuk Tale.

115 Jeg tvivler ikke paa, at det kunde findes dem, som vilde forsøge paa at gjøre, hva
jeg før sagde: tale høie Ord og ikke tro, at de havde noget med at handle; jeg
tiltror Folk adskilligt i saa Stykke. Men jeg tvivler paa, at naar man sagde ham, at
Slig var ikke Studenteraand, men Jammerlighed - da tvivler jeg paa, at han
endnu havde Mod til at sige, at Studentens Pligt var fyldestgjort herved. Thi
120 Sagen ligger vist temmelig klar for hver Enkelts Samvittighed. I hvor høi Grad
Vidnesbyrd kræver Handling, det viser sig noksom i de Taler, som ere holdte i
denne Sag. Hvorledes har man ikke der mangen Gang næsten udfordret Faren
for at faa Leilighed til at vise, hvor oprigtigt og alvorligt man var greben af
Tanken. Man har længtes efter, at det skulde brøde løs, at Danmark maatte
komme i Fare. Og om det end i en Forstand var ubesindigt, var det dog naturligt
125 og i Grunden sandt, netop fordi en Tanke kræver en Handling, som koster; man
føler, at man ikke for Intet har Ret til den Glæde, at blive delagtig i en Tankes
Skjønhed. Slig forstaar man umiddelbart i ethvert løftet Øieblik, naar det Bedre
i En tager Kraft, siden saa glemmer man det let, i det daglige ved Tanken paa
Kjødgryderne. Men Student er den, som formaar at mindes slige Øieblikke, og
130 som tror, at hva der i dem opgik for Ens Syn, det er vel værd at holde fast
gjennem et Liv af Kamp og Savn.

Dette har jeg sagt for om muligt at gjøre det føleligt, hvordan i Almindelighed
det at vidne for en Tanke eller blot at være greben af en Tanke, fordrer af En at
135 handle, naar Omstændighederne føre det med sig, selv om det koster. Og nu
kræve Omstændighederne det, kræve det dobbelt, thi nu er Handlingens
Øieblik; det er den historiske Time. Nu handler det norske Folk, og den Aand,
hvori det handler, bliver optegnet i Historien, og den vil mindes nedigennem og
virke paa Eftertiden, eftersom den selv er, god eller ond. Den, som ikke vil være
140 deelagtig i den Aand, som handler, han vil uvilkaarligt ønske selv at kunne
handle i en annen Aand. Den, som finder den herskende Aand om ikke helt
feig, dog tvetydig, lunken og halv, han vil ønske at kunne gjøre et mer afgjort
Skridt.

145 Hvad her er sagt om at man bør være villig til at handle, træffer jo kun
Skandinaver. Thi man kan ikke gjøre hvad man ikke holder for Ret, fordi man

forarges over at Andre ikke gjøre det, skjønt de holde det for sin Pligt. De som af en eller anden Grund ere Antiskandinaver, gjælder derfor ikke disse Ord, skjønt
150 jeg nok vil sige, at Situationen for dem indeholder stærk Opfordring til at prøve skarpt om deres Stilling er sand. Men der er en Mængde, kanske en Majoritet blandt Studenterne, som slet ikke ere Antiskandinaver, men som heller ikke staa i noget Forhold til Tanken. Nu, det er en tilgivelig Sag, ikke at være Skandinav, naar Grunden er den, at man ikke har mødt denne Tanke, fordi man har været
155 optagen med Ideer fra andre Aandsfeldter. Men er dette Tilfældet, har man strax det løftede Blikk, saa vil nu Begivenheden uvilkaarlig lægge dette Spørgsmaal frem for En, og man vil komme i Forhold til Tanken, hvis man har Mod til at følge en Tanke, ogsaa naar det kan blive ubehageligt. Ogsaa de som i Sløvhed have glemt, hva der dog engang greb dem i nogen Mon, ogsaa om dem
160 gjælder det, at Begivenheden vil vække dem op til gamle Minder, hvis deres Sind er rent og mandig. Men her viser der sig det omvendte Tilfælde. Af dem som ikke før var Skandinaver, tror jeg ikke mange bliver det nu, derimod er der adskillige som tidligere altid have været det, men som nu pludselig ere gaaet over til det, "ikke at have nogen afgjort Mening i Sagen."

165 De tro kanske at spille en bedre Rolle saaledes, thi de føle nok at der ikke er ganske hæderligt, naar man er Skandinav, at lade det blive ved Ord og Sympathier. Men de føle kanske ikke at de herved i Grunden begaa en dobbel Feighed, naar de gjøre det Hele for at staa bedre end Folk som dog have mere
170 Varme og Ærlighed end de. Jeg tror saaledes unegtelig, at hvis man saa Sagen mandigt og ærligt, vilde der være faa som ikke vare Skandinaver, og jeg tror det er en daarlig Udvei som mange vælge for at redde sin Ære. Men selve deres Færd aflægger Vidnesbyrd om, at der i denne Sag kræves Offer og Handling af Enhver personligt. Sagen har en anden Side fra hvilken dette Samme, at her maa
175 handles, fremtræder med et stærkt Krav.

Skandinavismen har staaet for Studenterne og for en stor Del af Landet som en Idee, og saaledes har den været omtalt og hævdet. Hvis nu naar der kommer Lejlighed til Handling, det Hele bliver ved Ord, vil det da ikke blive til Triumph
180 for alle dem, der sætte en Glæde i at haane med Ideer og med Troen paa dem? "Ideer det taler man om i høje Toner paa Fester - og naar det saa kommer til Stykket, gør man intet for dem," det har været hørt ofte nok, og det høres nu og allerede med Henpegen paa Studenternes Færd i denne Sag. Dette er jo den "populæreste af alle Ideer," men hvad blev der vel gjort. Det vil blive citeret hver
185 Gang man har Brug for at stemple som Galskab, det at hengive sig til en Idee og

bringe den et Offer. Og man vil lære at vide med sig selv, at Alt det som griber os som skjønt i Livet, det er Snak til Brug ved Skaaltaler og ellers hvor man vil være for smukke Ord, men som ellers naturligvis ingen Fornuftig mener noget med.

190 Hvad have Studenterne at svare til en saadan Tale? Kunne de undgaa den Skam at have staaet som Skrigere der ikke vidste hvad de sagde? Nu havde det været saa, fik man finde sig i den Skam. Men der er en værre Side af Sagen end Skammen. Kan Studenten negte, at hans Færd har gjort denne Tale sand? Og vil han senere, naar det igjen gjælder at ofre sig for en Idee, kunne undlade at

195 mindes sin Færd her, og tænke: Ideerne, ak ja, de høre ikke hjemme i Virkeligheden.

Se, saaledes dør et Menneske den aandelige Død, naar han siger sin Idealitet Farvel, og saaledes lærer ogsaa et Folk at tabe Troen og synker hen imod sin

200 moralske Opløsning. Det er dette, som gør mig denne Tid saa alvorsfuld, at ved en saadan Handling af Folket sker der tillige en Begivenhed i dets indre aandelige Udvikling, et Skridt til Liv eller Død. Det er ikke for Skandinavismen, jeg taler, det er ikke den, som for mig er det brændende i denne Sag, det er for Sandhed, det er ikke for Danmark, men for Norge, for Sandhedens Væxt i mit

205 Fædreneland.

Handler Folket ilde, saa har man endnu den Trøst, at det ikke er fuldt tilregneligt, fordi det ikke er aandelig vakt. Idealiteten er ikke opgaaet for det og derfor kan det heller ikke saaledes forsynde sig mod den. Har man ogsaa den

210 Trøst med Hensyn til Studenterne? Dobbelt og tredobbelt Alvor faar Kravet til dem. De skulde vise, at var end Folket i det Hele ikke vakt til Sandheds Syn for denne Sag, saa fandtes der dog dem som var det, og som ikke vilde fornegte hvad de havde seet.

215 Jeg maa nu svare paa en Indvending, som kanske har reist sig for Mange i det Øieblik, det laa dem nær at træde handlende op i denne Sag. De kunde have Lyst til at gjøre Noget, men der er saa mange Ting som holde fast, saa mange Baand, der ere vandte til at respekteres. Den Ene har sit Embedsstudium, den Anden sin Skole f. Ex. og mange andre Ting, som man altid ellers kalder Pligter, og tror

220 at burde ofre Meget for. Jeg erkjender, at der gives Baand, som ikke kunne brydes af de Hensyn jeg har fremført, jeg ved, at der gives endnu helligere Pligter. Jeg fordrer heller ikke, at Enhver skal handle, men at han skal vide med sig selv, at han ærligt er villig, og at han skal gjøre det om ikke høiere Hensyn staa i Veien. Men jeg siger ogsaa, at mange af de daglige Hensyn her miste sin Magt,

og at der er Mange her, som lader sig holde, men som burde revet sig løs. I et historisk Øieblik, som dette er, hvori vi staa, briste mange Baand; og det klinger temmelig underligt, at man trækker sig tilbage fra en Gjerning, hvor man var villig til at sætte sit Liv paa et eneste Kort, fordi man ikke kunde udsætte sin
230 Examen eller finde sig en Vikarius.

Det skal man vide, at der er noget Stort som foregaar her, om saa end Mange ikke mærke Noget til det. At Danmark er i Fare, at vort eget Folk er i Fare for at handle ilde mod sin Ære, at Studenterstanden staar i Begreb med at svigte,
235 saaledes at det sent vil udslettes baade af Andres Omdømme og af deres egen Bevidshed, det burde vække Folk op af den daglige Død til lidt større Tanker - det giver dem ogsaa andre Pligter end til dagligdags. Ellers gaves der overhoved ingen Pligt lige overfor det historiske Øieblik; thi et saadant Øieblik kommer ikke netop naar alle Mennesker have Ferier. Ellers gives der ikke synderlig anden
240 Pligt mod sit Fædreland end den, at søge sig et Embede i Statens Tjeneste. Og ilde er det for det Land, hvor Ingen er rede naar det store afgjørende Øieblik kommer, hvor Hver hænger saa fast ved det Daglige, at han neppe mærker at det er der.

Jeg har talt som om Studenterne endnu ikke havde bestemt sin Holdning i denne Sag, skjønt jeg jo nok kan vide, at de have gjort det. Jeg har ogsaa hørt Adskilligt til hvordan det er faldet ud, og jeg maa tilstaa, at det Indtryk jeg har faaet er langt fra glædeligt. Jeg har hørt den samme Jammerlighed og Umandighed om og af Studenter, som ellers i denne Sag. De som vil og kan faar
250 sige, at dette Indtryk er falskt, jeg har faaet det. Det kom mig ikke uventet; min Studentererfaring har ikke vist mig Meget af den gode Aand iblandt Studenterne, især ikke hvor de optræde samlede som Stand. Da er der saa liden Løftelse og saa meget Usselhed at mærke paa os, at jeg neppe ved, om vi staa over det almindelige Niveau. Saa dybt ere vi sunkne ikke alene imod hvad en
255 Studenterstand burde være, men selv imod hvad den engang var. Der var en Tid, da Studenterne og kunde noget mer end snakke for en Idee. For saa vidt kunde det synes, at her ikke var mere Opfordring til at tale end ellers, da det visselig ikke er noget Nyt som er skeet naar Studenterne viser sig aandsforladte. Og dog er der noget Ualmindeligt som foregaar, just fordi det er et historisk
260 Øieblik. Et saadant Øieblik var vel skikket til at vække den gode Aand til Live; men gaar det unyttet, saa er det et dybere Fald.

Det er en vigtig Handling, som vi staa i Begreb med; thi ikke at handle kan ogsaa

265 være en betydningsfuld Handling. Og enhver Handling er en Styrkelse for den
Aand, den er fremgaaet af; denne Handling - det er let at se - vil styrke os meget i
den Aand, som fornægter Ideer. Derfor er det, jeg vender mig til hver enkelt
Student, hvem det er om at gøre at være en brav Student og at gøre sit for at
hæve sin Stand, og bede ham tænke over, om ikke han vil og kan vidne kraftigt
270 og klart for den gode Aand i et Øjeblik, hvor det er høit fornødent.

Og videre skal han ikke med Ord; af dem har der været mange i denne Sag, saa
mange, at det halvt ærgrede mig, at jeg skulde være nødt til at tale her. Thi at
holde Tale her var kun nødvendigt, fordi der var saa faa, som formaaede saa
275 meget som at forstaa Handlingens Sprog. Jeg beder hver brav Student at vidne i
Handling over for al overgivende Smaalighed og Feighed, om hvad der er løftet
Syn og Myndighed; men først og fremmest om det, at Idealitet, Sandhed og Ret
ikke er noget, man har til at holde Taler over ved festlige Leiligheder, men til at
leve, kæmpe og dø for, om det kræves.

280 Endnu har jeg Et at tilføie: den som kanske har Trang til en anden Grundvold at
bygge sin Handling paa end menneskeligt Høisind og Idealitet, ham vilde jeg
minde om det Ord: hvadsomhelst der er sandt - - hvadsomhelst der er rent,
hvadsomhelst der er retfærdigt, enhver Dyd og Alt hva priseligt er, derpaa skal
285 ogsaa den Christne give Agt.

Kilde

Manuskript: Nasjonalbiblioteket

URI

290 <https://www.virksommeord.no/tale/handlingens-sprog>

295

300